

Minder Gierzwaluwen in 2019?

Uit verschillende regio's kregen we te horen dat er in 2019 opvallend weinig Gierzwaluwen rondvlogen. Dat viel onszelf in het Nijmeegse ook al op. Maar zegt dat iets over het aantal broedvogels?

De Gierzwaluw is als broedvogel een van de lastigste soorten om te monitoren. Eigenlijk moet je nauwgezet nesten in kaart brengen door te letten op in- of uitvliegende vogels bij geschikte daken. Een tijdrovende klus, die maar op weinig plekken jaarlijks wordt uitgevoerd. Tellingen van rondvliegende vogels, zoals bij het Meetnet Urbane Soorten (MUS) betreffen een mix van broedvogels en niet-broedende vogels. Dat laatste cohort, 'oudere jongeren' die nog geen broedruimte hebben gevonden, kan een zeer aanzienlijk deel uitmaken van de rondvliegers.

Wat zeggen de onderzoekers?

We deden een rondvraag onder vogelaars die in de eigen omgeving een of meer kolonies Gierzwaluwen onder de hoede hebben, of een groot gebied nauwkeurig op bewoonde nesten inspecteren, soms al vele jaren lang. Van 19 locaties/waarnemers kregen we een reactie.

Late aankomst en vroeg vertrek

Uit hun reacties wordt duidelijk dat de broedvogels dit jaar op de meeste locaties laat arriveerden en minstens 1-2 weken later dan anders gingen broeden. Ook de aankomst van niet-broedvogels, afgemeten aan luidruchtige groepen boven stad en dorp, was laat. Dit spoort misschien met een late noordwaartse verplaatsing van 6561 Gierzwaluwen op 7 juni bij Breskens (trektellen.nl). Het is verleidelijk een verband te leggen met de relatief lage temperaturen in mei, toen vaak noordenwinden overheersten tot diep in Zuid-Europa. Het vertrek van Gierzwaluwen uit Nederland, gebaseerd op trektellingen, was dit jaar aan de vroege kant. De mediane doortrekdatum (14 juli) viel ruim drie dagen eerder dan het tienjarig gemiddelde.

Aantallen vrij normaal

Het aantal bewoonde nesten lijkt bij een kleine steekproef weinig af te wijken van dat in voorgaande jaren. Op acht locaties, onderzocht in 2018 én 2019, ging het om 161 resp. 152 bezette nestkasten. Andere locaties, waarvan de gegevens nog niet zijn uitgewerkt, melden eveneens weinig verandering.

Een ander verhaal is het met de aantallen niet-broedvogels, waarover de meningen meer verschillen. Dat is deels weersafhankelijk: als het ongunstig weer is, zie je ze niet (ze zoeken voedselrijke gebieden op), als het opklaart kunnen ze zomaar terug zijn boven stad of dorp. Juist die luidruchtige groepen niet-broedvogels bepalen vaak ons idee van hoe goed of slecht een gierzwaluwenseizoen was. Een duidelijk verband tussen de aantallen niet-broedvogels, het aantal broedparen en hun broedsucces in voorgaande jaren ontbreekt. De meeste onderzoekers meldden dat niet-broedvogels laat aankwamen en ook minder frequent aanwezig waren bij de kolonies.

Wisselend broedsucces

In de meeste gevallen lijkt het broedproces normaal te zijn verlopen, al zullen de jongen dit jaar gemiddeld wat later dan anders zijn uitgevlogen. Maar de hitte had lokaal wel degelijk effect. Zo stierven in de kerk van Oisterwijk op 25 juni tijdens intense hitte liefst 13 jongen van 2-3 weken, opvallend genoeg allemaal in nestkasten op het (toch betrekkelijk koele) noordoosten. In de andere kasten (op het zuidwesten) was niets aan de hand. Een deel van de vogels maakte nieuwe legfels, met eileg tot en met 10 juli. Tijdens het warmterecord eind juli stierven opnieuw jongen (5). Op de andere locaties ontbraken meldingen van door de hitte omgekomen jongen. Dat drie waarnemers een vierlegsel aantreffen, is bijzonder.

Gierzwaluwen in MUS

De Gierzwaluw is ook in het Meetnet Urbane Soorten een uitdagende soort. In MUS worden zowel hoog- als laagvliegende vogels geteld (uitleg op soortpagina Gierzwaluw op sovon.nl/gierzwaluw onder telrichtlijnen). Om een eerste indruk te krijgen zijn de aantallen opgeteld in postcodegebieden die in 2017-19 jaarlijks onderzocht zijn. Tijdens de derde telling (avond), die het meest geschikt voor Gierzwaluwen is, lagen de aantallen dit jaar bijna een kwart lager dan in 2018 – maar dat was dan ook het op één na beste jaar vanaf 2007. Het aandeel niet-broedvogels (opvallender aanwezig dan broedvogels) zal bij deze telling hoog zijn.

Broedende Gierzwaluwen lokaliseer je door te letten op in- of uitvliegende vogels bij daken. Grou, 9 juli 2017. Foto: Ruurd Jelle van der Leij

Conclusie

Het idee dat er minder Gierzwaluwen in de zomer rondvlogen lijkt te kloppen. Dat kwam dan (vooral) doordat niet-broedvogels korter, minder opvallend of in lagere aantallen aanwezig waren. Het aantal broedparen en hun broedsucces weken vermoedelijk weinig af van voorgaande jaren. Bedenk wel dat dit gebaseerd is op locaties waar de vogels broeden in nestkasten. Deze zijn ook in trek bij nieuwe broedvogels en bijgeplaatste nestkasten worden doorgaans vlot bezet. De vraag is of de bij de vogels populaire nestkasten op een beperkt aantal locaties een reële afspiegeling vormen van wat er onder de broedvogels gaande is. Het merendeel van de populatie broedt immers buiten nestkasten.

Geef je broedgegevens door en doe mee aan MUS

Heel wat lokale werkgroepen en particulieren volgen het broedsucces van in nestkasten broedende Gierzwaluwen. In de afgelopen vijf jaar kwamen jaarlijks 70-95 nestkaarten binnen. Om een goede indruk te krijgen van het landelijk broedsucces zijn meer nestkaarten gewenst. Deze kunnen met terugwerkende kracht ook van de voorgaande jaren worden doorgegeven. Nieuwe tellers voor MUS zijn altijd welkom, zowel van nieuwe, toegevoegde postcodegebieden (nieuwbouwwijken) als vacante telgebieden. Kijk wat er vrij is bij jou in de buurt op de site.

Dank gaat uit naar allen die hun ervaringen met ons deelden, in het bijzonder Gert de Jong (Amsterdam), Jochem Kühnen (Beek-Ubbergen), Hannie Nilsen (Oisterwijk en Berkel-Enschot), Andries Berghuis (Groningen e.o.), Cor Smit (Texel), Norman van Swelm (Oostvoorne), Jaap Langenbach (Maarsen en Mijdrecht), Roel Winters en Hein Verkade (Noordwijk).

● **Jan Schoppers & Fred Hustings**

- > sovon.nl/MUS
- > sovon.nl/nestkaarten